

**IMPLEMENTACIÓ D'UN TALLER DE TEATRE
AMB ALUMNES AMB NECESSITATS ESPECÍFIQUES
DE SUPORT EDUCATIU**

**IMPLEMENTACIÓN DE UN TALLER DE TEATRO
CON ALUMNOS CON NECESIDADES ESPECÍFICAS
DE SOPORTE EDUCATIVO**

***IMPLEMENTATION OF A THEATER WORKSHOP
WITH STUDENTS WITH SPECIAL NEEDS EDUCATION***

*Diana Marín Suelves**, *Laura Arbona***

DOI: 10.7203/anuari.psicologia.17.2.235

Descripció

En aquestes ratlles es descriu la implementació d'un taller de teatre en una escola primària de València amb alumnes d'educació especial. Aquest taller s'emmarca dins del contracte-programa aprovat al centre i es denomina «A escena». Aquest pla d'actuació s'engega amb la idea de poder esmenar dificultats en competència lingüística –expressió i comprensió escrita i oral– i d'incrementar l'èxit escolar dels alumnes amb necessitats específiques de suport educatiu (NESE) d'educació primària. Aquest taller naix perquè és necessari oferir a aquests alumnes un pla d'actuació ajustat a les seues característiques personals i necessitats reals.

* Professora del Departament de Didàctica i Organització Escolar (Universitat de València). Psicòloga i mestra de PT.

** Mestra de PT i de Primària.

Context

El CEIP *Virgen del Rosario* és un centre de compensació educativa de dues línies en què s'aplica un Programa d'educació bilingüe enriquit (PEBE), desglossat en el Programa d'immersió lingüística (PIL), Programa d'incorporació progressiva enriquit (PIPE), Programa de compensació educativa i Programa d'acompanyament escolar (PAE).

Aquest centre està situat en un barri de la localitat de Torrent amb un alt percentatge de famílies immigrants i procedents de minories ètniques.

Participants

Cada infant és un pou de sorpreses que hem de descobrir. S'han de convèncer que tots són capaços de fer qualsevol paper. És important que cap alumne no monopolitze el seu paper. Els papers són rotatius segons el lloc d'actuació, ja que l'obra és en tot moment una tasca col·lectiva. És fàcil d'aconseguir perquè, amb els assajos, tots coneixen tots els papers i, en cas d'emergència, es poden substituir entre si. Sempre treballem amb dos alumnes per personatge. Per bé que no tots els alumnes poden tenir un paper rellevant en l'obra, tots han de sentir-se també part important de la representació, amb papers secundaris, encarregats de la il·luminació i del so, de fer els balls, escenaris...

Aquest curs escolar s'ha treballat amb 23 alumnes, menys dels que habitualment atenen les mestres d'educació especial del centre. La raó principal té a veure amb l'elecció de l'obra de teatre. Però tots els alumnes atesos per les mestres de PT, AL i compensació educativa participen activament en els diversos tallers, en les eixides programades i en la creació dels escenaris i vestuaris.

Dels 23 alumnes seleccionats per a la representació teatral, nou són alumnes de tercer cicle que reben suport de la mestra de PT; deu són alumnes de segon cicle que reben ajuda de PT, AL i educació compensatòria. Els altres alumnes participants pertanyen al primer cicle amb suport de PT i AL. Tot l'alumnat és atès per les seues adaptacions curriculars significatives (ACIS) i d'accés.

Pel que fa als professionals implicats en el taller, cal destacar que hi han participat tots els membres de l'equip d'especialistes d'educació especial: tres de PT, un d'AL i un d'educació compensatòria. També una mestra de música, una d'anglès i una tutora. A més a més, hi ha hagut la col·laboració d'una educadora social de la lliga espanyola, d'una educadora del Secretariat Gitano i, també, d'una professora de la Universitat de València i antiga companya del centre, encarregada de les ponències.

Objectius

La finalitat d'aquest taller és aconseguir una experiència educativa que possibiliti l'expressió personal i l'impuls de la capacitat i d'actituds creatives entre els alumnes. Es tracta de proporcionar-los oportunitats d'enriquir-se des de l'experiència i de millorar la seua vida i les relacions superant inhibicions, pors i complexos. Aquestes intencions contribuiran a la millora de l'èxit escolar i permetran una disminució de l'abandó escolar en cursos superiors.

Els objectius específics són els següents:

- Desenvolupar el projecte «A escena», emmarcat dins del contracte-programa.
- Afavorir el desenvolupament de les competències curriculars, especialment la competència comunicativa en valencià, a través de les representacions teatrals.
- Acostar l'alumnat amb NESE a les noves tecnologies.
- Potenciar la responsabilitat de l'alumnat.
- Participar activament en la Mostra de Teatre Escolar del municipi de Torrent.

Metodologia o com treballem les mestres

Els tallers són un recurs pedagògic que consisteixen en la posada en pràctica, durant un període limitat de temps, d'una tècnica o activitat temàtica concreta que permet als alumnes manipular, experimentar, descobrir, explorar, jugar i buscar solucions. Es tracta d'espais que no corresponen a la tradicional divisió de continguts i d'activitats per àrees, i en els quals el mestre presenta activitats temàtiques i dirigides que formen un projecte que busca la participació, i també el treball en equip, dels alumnes. És una metodologia activa que afavoreix la construcció d'aprenentatges contextualitzats i motivadors, relacionats amb situacions pròximes a la realitat de l'alumne (Muñoz, 2009).

Amb la posada en pràctica de tallers es vol aconseguir el desenvolupament de competències per a una educació integral de l'alumne: per a saber ser, saber fer, saber conviure i aprendre a conèixer amb autonomia i iniciativa personal (Marín, 2014).

La metodologia emprada és activa, participativa, lúdica i socialitzadora, amb diverses tècniques com ara jocs de rol, pluja d'idees, tècniques d'interpretació i dramatització, expressió corporal, autocontrol...

És fonamental que tots els participants en l'experiència del teatre se senten necessaris i imprescindibles. D'aquesta manera també es fomenta l'autoestima dels participants. Tots prenen part en la creació i la posada en marxa del teatre.

Procés o fases

Per a la implementació del taller se segueixen les fases següents:

1. Disseny. Es planifiquen les activitats que s'han de fer al llarg del curs, com també les sessions amb alumnes i famílies. Els divendres, en horari de formació, es van proposant i estructurant les diverses activitats. Exposem l'activitat, els objectius, els continguts que s'hi han de treballar, la durada en sessions, l'avaluació...

2. Inici. En aquesta fase es tracten amb els alumnes els objectius per assolir i les activitats perquè coneguen des del principi el procés d'ensenyament-aprenentatge que duran a terme durant el curs escolar.

3. Planificació. En la tercera fase, l'objectiu fonamental és que l'alumne conega les possibilitats dels materials que té a l'abast a l'escola i els recursos externs amb els quals ha de treballar i dur a terme les activitats programades.

4. Experimentació i aplicació. Aquesta fase comença amb una pluja d'idees sobre què és el teatre, quins beneficis aporta, quines experiències personals té l'alumnat en referència a les arts escèniques, com poden ajudar-nos a la sociabilitat, a la relació amb els companys d'escola, al desenvolupament al nostre barri...

En aquesta fase hi ha una sèrie d'activitats que es fan amb pares, mares i alumnes; i d'altres que es fan amb les mestres implicades. La taula 1 mostra un resum d'aquestes activitats.

5. Expressió. És un moment per a aprofundir mitjançant activitats expressives amb noves tecnologies o tècniques plàstiques segons l'edat dels participants. Com per exemple, els alumnes de segon cicle que treballen l'audició i el llenguatge, van preparar el conte de la torre de Torrent amb pictogrames i després el contaren als infants de primer i segon de primària. L'alumnat de tercer cicle treballà la recerca d'informació amb les noves tecnologies de la història de la torre. Els tres cicles fan ús del mercat municipal a fi de fomentar una alimentació saludable, ser autònoms amb el sistema monetari i, també, ser capaços d'orientar-se i de moure's adequadament en un ambient diferent de l'escolar.

TAULA 1
Activitats destinades a mestres i activitats amb alumnes i famílies

Mestres	Amb els alumnes	Amb les famílies
Debats dels beneficis del teatre com a recurs didàctic.	Cuina: Octubre: galetes de Halloween. Febrer: la torre de Torrent. Maig: broquetes de fruita.	Gener: conferència-col·loqui «Reforç positiu».
Disseny, planificació, implementació i avaluació del taller.	Percussió i música: Escenografies i expressió corporal i dansa.	Febrer: reunió informativa amb pares i mares d'alumnes de NESE.
Coordinació d'activitats amb alumnes i famílies.	Manualitats: Nadal: decoració de botes pirata. Pots per a llapisseres.	Març: taller de confecció de vestuari.
Formació contínua amb ponències: teatre com a recurs pedagògic, desenvolupament positiu, avaluació de programes i rúbriques.	Exposició de fotografia (juny) de les tasques fetes durant l'any. Eixides programades: Eixida al mercat de Torrent. Visita a la torre de Torrent. Introducció a les TIC: Power Point, fotografies. Assajos de l'obra al centre. Assistència a la Mostra de Teatre Escolar com a espectadors i protagonistes. Representació teatral de l'obra a l'IES per als companys de l'escola i pares.	Abril: taller de realització de decorats. Representació teatral per a les famílies. Avaluació dels pares i mares sobre l'activitat del teatre.

Avaluació

Tant els tutors com els mestres especialistes involucrats en el taller de teatre han avaluat conjuntament l'evolució dels alumnes amb necessitats específiques de suport educatiu emprant els instruments d'avaluació següents:

- Observació directa.
- Indicadors d'avaluació d'acord amb les adaptacions curriculars individuals o significatives.
- Rúbrica d'avaluació que facilita la qualificació dels estudiants a través d'un conjunt de criteris d'avaluació graduats.

A més de l'avaluació dels comportaments dels alumnes, s'ha avaluat el grau de consecució dels objectius, els recursos emprats, el procés de treball i l'organització.

Pel que fa al grau de consecució d'objectius, els mestres estan d'acord a valorar que la consecució dels objectius proposats ha sigut suficient i que, tot i haver-hi diferències notables entre els alumnes participants, en general s'han assolit.

Pel que fa a les fonts i els recursos emprats, cal dir que aquest centre disposa de prou recursos personals i tècnics per a dur a terme el taller de teatre. Volem donar les gràcies a tots els companys que s'hi han implicat i, més concretament, enguany a la mestra d'anglès per l'ajuda en la traducció de l'obra de teatre i per treballar-la també a les seues classes.

Per últim, respecte al desenvolupament del procés de treball i l'organització, es considera que ha sigut adequat per a treballar i assolir els objectius que han culminat el mes de juny, quan l'obra s'ha representat en la Mostra de Teatre Escolar de Torrent.

A continuació es mostra la rúbrica emprada per a avaluar els objectius de valencià (taula 2) amb la llegenda corresponent (taula 3), i una avaluació d'una de les eixides amb els alumnes (taula 4). Són dos exemples d'instruments d'avaluació emplenats pel professorat i per l'alumnat respectivament.

TAULA 2
Rúbrica d'avaluació. Llengua i Literatura: Valencià, 2n de primària

INDICADORS D'ASSOLIMENT	NIVELL D'ADQUISICIÓ				
	5	4	3	2	1
Escolta continguts enregistrats i contesta en un context de grup a les preguntes formulades.					
Expressa criteris propis respectant les opinions dels altres en un context de grup.					
Escolta atentament diversos continguts.					
Participa en converses grupals sobre un tema acordat prèviament.					
Identifica elements de la vida quotidiana a partir d'informació donada.					
Llig un text en silenci i interioritza els elements que conté.					
Respon correctament a partir de la lectura comprensiva d'un text.					
Efectua la lectura expressiva d'un text, amb la dicció i l'entonació correctes.					
Interpreta el contingut d'un bitllet d'autocar i identifica els elements que conté.					

	5	4	3	2	1
<p>Respon breument a preguntes expressant opinions i reaccions pròpies davant de situacions proposades en un relat de ficció.</p> <p>Escriu un enunciat que descriu una il·lustració seguint una estructura prèviament fixada.</p> <p>Completa enunciats emprant els termes que corresponen a una sèrie de pictogrames.</p> <p>Identifica les relacions que hi ha entre diversos elements.</p> <p>Empra la conjunció i per a enumerar per escrit els elements que hi ha en una il·lustració.</p> <p>Amplia coneixements sobre el ball de la granoteta a partir de la consulta a una pàgina web.</p> <p>Usa Internet per a sentir i cantar una cançó infantil.</p> <p>Identifica les rimes d'un text poètic llegit prèviament.</p> <p>Escolta atentament i completa el text d'un poema donat.</p> <p>Redacta un text poètic emprant les rimes i seguint un model determinat.</p> <p>Interpreta el contingut d'un àudio a partir d'un qüestionari.</p> <p>S'ajuda de gestos per a descriure un gos i per a respondre a preguntes sobre el seu aspecte i conducta.</p> <p>Conversa sobre un anunci i sobre la qüestió de l'abandonament de gossos ajudant-se d'algunes preguntes i pautes.</p> <p>Dialoga per a posar-se d'acord i escollir un animal de companyia entre uns quants dibuixos.</p> <p>Llig un relat breu amb una dicció adequada i variant l'entonació segons la trama argumental.</p> <p>Identifica un conjunt d'accions per a cuidar un gos analitzant una sèrie de vinyetes i els textos que les acompanyen.</p> <p>Ordena correctament una sèrie de frases que sintetitzen l'argument d'un relat breu que acaba de llegir.</p> <p>Indica la resposta correcta d'una sèrie de preguntes sobre un relat.</p> <p>Escriu diàlegs sobre situacions de la vida quotidiana representades en una sèrie de vinyetes.</p> <p>Escriu el nom d'una sèrie d'animals i els classifica segons que siguin animals de companyia o no.</p>					

	5	4	3	2	1
Redacta un text breu en què explica per què un animal que ha triat reuneix les condicions per a ser considerat un animal de companyia.					
Ordena una sèrie de síl·labes per a formar paraules amb sentit complet.					
Encercla imatges d'objectes el nom dels quals conté el dígraf ny .					
Escriu el nom d'objectes que contenen el dígraf ny a partir de l'observació d'una imatge.					
Identifica els personatges i entén el contingut d'un text literari.					
Forma paraules a partir de la lletra inicial que correspon a diversos pictogrames.					
Resol una sèrie de jeroglífics.					
Juntament amb un company, dramatitza la visita a un veterinari.					
Juga a repica que repica amb els companys de classe.					
Interpreta el contingut d'un àudio sobre un grup d'infants que juguen junts.					
Escolta amb atenció i de forma comprensiva les instruccions d'un joc.					
Interpreta i assimila el contingut d'un text expositiu llegit en silenci.					
Identifica el contingut i les parts bàsiques d'un text expositiu a partir d'un qüestionari.					
S'ajuda de les fotos que acompanyen un text expositiu per a entendre'l.					
Interpreta el contingut d'una guia de vacunació per a gossos identificant-hi textos i imatges.					
Completa frases amb el nom d'una sèrie d'oficis i les activitats corresponents.					
Redacta un text breu en què descriu adequadament una fotografia.					
Llig un text, memoritza les dificultats ortogràfiques que conté i el copia al dictat.					
Revisa i avalua un dictat que ha fet prèviament seguint pautes.					
Emptra correctament els determinants a l'hora de dir els animals d'una sèrie de fotos.					
Usa determinants en la redacció d'un text descriptiu breu.					
Identifica en un text paraules que contenen la lletra ç i les copia correctament.					
Dedueix les vocals davant de les quals s'escriu la lletra ç .					

	5	4	3	2	1
<p>Fa una lectura en veu alta i de forma expressiva d'un text literari breu.</p> <p>Llig endevinalles de forma expressiva i les resol.</p> <p>Dibuixa el personatge d'un relat.</p> <p>Escolta la descripció que fa un company sobre un element d'una pintura i tracta d'endevinar i d'identificar l'element descrit.</p> <p>Conversa sobre el tema d'una lectura i sobre els apartats del text.</p> <p>Dialoga sobre les sensacions o els sentiments que li transmet una peça musical.</p> <p>Conversa en parelles sobre un quadre a partir d'un qüestionari.</p> <p>Assimila coneixements a partir de la interpretació de textos propis de l'àrea de Naturals.</p> <p>Identifica el contingut d'un text expositiu a partir d'un qüestionari.</p> <p>S'ajuda de les fotos que acompanyen un text expositiu per a entendre'l.</p> <p>Interpreta el contingut d'una gràfica sobre la temperatura setmanal.</p> <p>Analitza, interpreta i extrau conclusions responent a un qüestionari sobre una gràfica.</p> <p>Elabora un text narratiu breu en el qual relata de forma pautada una excursió.</p> <p>Completa un dibuix amb el nom dels fenòmens meteorològics representats.</p> <p>Respon adequadament a preguntes sobre el contingut d'una sèrie de textos.</p> <p>Emptra <i>un, una, un o unes</i> per a enumerar una sèrie d'objectes fotografiats.</p> <p>Amplia el coneixement sobre un pintor i la seua obra a partir d'una pàgina web.</p> <p>Escriu el nom d'objectes representats en fotos el nom dels quals contenen les lletres x i tx.</p> <p>Completa enunciats amb paraules que contenen les lletres ny, ç, x i tx.</p> <p>Llig amb dicció adequada un embarbussament i es familiaritza amb aquesta expressió literària.</p> <p>Completa un acròstic a partir d'una paraula.</p>					

TAULA 3
Llegenda i escala de qualificació

<p>5 EXCEL·LENT (9-10)</p> <p>Tots els requisits de la tasca van inclosos en la resposta.</p> <p>Nivell excepcional d'acompliment que supera les expectatives.</p> <p>Proposa o fa noves accions.</p> <p>Resposta completa.</p> <p>Explicacions clares del concepte.</p> <p>Identifica tots els elements importants.</p> <p>Proveeix bons exemples.</p> <p>Ofereix informació que va més enllà de la que es rep a classe.</p>
<p>4 AVANÇAT (7-8)</p> <p>La major quantitat de requisits de la tasca van compresos en la resposta.</p> <p>Nivell d'acompliment que supera les expectatives.</p> <p>Nivell d'error mínim, molt recomanable.</p> <p>Resposta bastant completa.</p> <p>Presenta comprensió del concepte.</p> <p>Identifica bastants dels elements importants.</p> <p>Ofereix més informació que la que es rep classe.</p>
<p>3 ADQUIRIT (6)</p> <p>Nivell d'acompliment estàndard.</p> <p>Els errors no són significatius.</p> <p>Comprensió incompleta o parcial del concepte.</p> <p>Identifica alguns elements importants.</p> <p>Proveeix informació incompleta del que s'ha discutit a classe.</p>
<p>2 ASSOLIT AMB DIFICULTAT (5)</p> <p>Demostra poca comprensió en les activitats.</p> <p>Molts dels requisits de la tasca falten en la resposta.</p> <p>Nivell d'acompliment per davall de les expectatives.</p> <p>Presenta freqüència d'errors.</p> <p>No aconsegueix demostrar que entén el concepte.</p> <p>Omet elements importants.</p> <p>La resposta reflecteix una mica de confusió.</p>
<p>1 NO ASSOLIT (0-4)</p> <p>No entén la major part de les activitats.</p> <p>No satisfà pràcticament cap dels requisits d'acompliment.</p> <p>No aplica els requisits per a la tasca.</p> <p>Omet les parts fonamentals del concepte.</p> <p>Presenta concepcions errònies.</p> <p>Intent vague de contestar.</p>

TAULA 4
*Qüestionari pel seguiment i l'autoavaluació del funcionament
de l'eixida a la torre de Torrent*

	1	2	3	4	5
Consideres que el grup ha actuat correctament en el trajecte fins a la torre.					
Has tingut una actitud positiva en el trajecte.					
Has tingut una actitud positiva en relació amb els companys.					
T'ha agradat fer fotografies als companys.					
T'ha agradat fer de model i posar per a aparèixer en la foto.					
Has gaudit dibuixant la torre en un espai diferent de l'escola.					
El comportament del grup en el mercat ha sigut adequat.					
Has gaudit comprant en les parades del mercat.					
Has tingut dificultats a l'hora de demanar l'encàrrec.					
Has tingut dificultats a l'hora de pagar i calcular el canvi.					

1: molt bé 2: bé 3: acceptable 4: millorable 5: negatiu

Conclusions

El taller A escena és un conjunt d'accions educatives, inserides dins del nostre sistema educatiu, per a atendre els alumnes que tenen dificultats per a assolir les competències bàsiques i els aprenentatges instrumentals. En el taller treballem per una educació centrada en l'infant i també en l'entorn, en les mancances de l'infant i en les possibilitats i aptituds dels docents per a satisfer les necessitats de tots els alumnes. El taller aspira a oferir un procés educatiu dinàmic que reconega i que atenga la diversitat de l'alumnat i que ens permeta la consecució de metes més ajustades a les característiques personals. En definitiva, que l'escola no siga sols un lloc on es transmeten coneixements o on s'instrueix; sinó que siga un lloc per a aprendre a pensar de manera compartida amb els altres; i entre tots, cercar estratègies per a donar resposta a les diverses situacions d'aprenentatge. Que les diferències entre els alumnes es tinguin en compte com una realitat enriquidora per a totes les persones que formen part de la comunitat educativa. Que l'educació siga una responsabilitat compartida entre el professorat, la família i l'administració educativa.

Per acabar, ens agradaria destacar que amb aquest taller aconseguim que els alumnes amb dificultats d'aprenentatge refermen els objectius programats, que milloren acadèmicament i que disminuïska en el futur l'abandó escolar.

Desitgem potenciar i millorar la implicació de tot el professorat i de la comunitat educativa i afavorir que tota la comunitat educativa pugui col·laborar de manera activa en aquest taller. Tot plegat, perquè aquesta experiència pugui representar un element clarament innovador en el nostre centre que repercutisca en el quefer diari del professorat i, al seu torn, que beneficis la resta de l'alumnat que no participa de manera directa en aquesta activitat. Aspirem que aquest taller siga realment valorat i més acceptat dirigit a promoure el canvi pedagògic que porte a la millora del desenvolupament integral de l'alumnat.

No oblidem, finalment, que els alumnes amb necessitats educatives també necessiten plans d'actuació que els oferisquen una educació de qualitat en què vulguen aprendre perquè estiguen motivats, en què puguen aprendre perquè reben una proposta curricular adaptada a les seues capacitats, interessos i motivacions, i en què sàpiguen aprendre perquè aprenen de forma significativa (Wilson, 1992).

Referències

- Marín, D. (2014). Competencia lingüística y educación especial. Revista *audición y lenguaje*, 108, pp. 45-48.
- Muñoz, A. (2009). El desarrollo de las competencias básicas en educación infantil. Sevilla: editorial mad.
- Wilson, J. (1992). Cómo valorar la calidad de la enseñanza. Madrid: MEC.

Data de recepció: 01-12-2016

Data d'acceptació: 30-12-2016